

כעס

משנה י

1

[ט] הם אמרו שלשה שלשה דברים רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש:

היום נתמקד ו'אל תהי נח לכעוס'. נתחיל מדרכינו מתוך התייחסויות נוספות בפרקי אבות:

2. אבות פרק ה משנה יא

ארבע מדות בדעות נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד נוח לכעוס וקשה לרצות רשע:

- מי עדיף נח קשה לכעוס וקשה להתרצות או נח בשניהם? מה דעת המשנה ומה דעתכם?
לצורך הבנת המשנה השוו את העדיפויות במשנה לזו הסמוכה לו:

3. שם משנה יב

ארבע מדות בתלמידים מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו מהר לשמוע וקשה לאבד חכם קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע:

- איך הייתם מגדירים את הנח לכעוס וקשה לרצות? האמנם? רשע?

ראו איך מסביר רבי ישראל ליפשיץ (גרמניה, תחילת המאה ה-19) במה הוא רשע ולמה?

4. תפארת ישראל (יכין) אבות פרק ה משנה יא

רשע. נכון הוא אדם כזה להרשיע נגד ה' ובנ"א, מדיש לו ב' סבות גדולות לחטוא על ידיהן, דהיינו, קלות הדעת, ולעמוד על דעתו:

- כיצד מסביר רבי משה אלמוזנינו (סאלוניקי מאה 16) מדוע הכועס רשע?

5. פרקי משה אבות פרק ה משנה יא

להיות הכח הכעסני הוא השרש פורה ראש ולענת הפחיתות כולם, והוא סבת העדר המעלות המדותיות, אמר, כי עם היות הכעס התפעלות חמרי, וכמעט שאין ביד האדם להמלט ממנו, ומה גם אם יהיה אדומי שהוא ממהר לכעוס, שכמעט אין בידו למנוע הכעס מעצמו, להיות השכל מושל על החומר ועל ידי ההרגל, אפשר להסיר ממנו כל פחיתות וכל גנות, אף שיהיה מתחייב מצד מזגו, כי המזג והתכונה וכן המערכה אינם מכריחים את האדם לשום דבר, רק שהם מטים אותו אל הצד ההוא אשר יחייבו, אך לא יכריחו, שאפשר לאדם על ידי ההרגל בהפכיי לתקן את אשר עותו רוע המזג והתכונה כנז'.

- והוא ממשיך מסביר מדע להעדיף את הקשה לכעוס על הנח לרצות

6. ... והמדה הב' האמצעית, היא במי שהוא קשה לכעוס וקשה לרצות, שהיא יותר טובה מהראשונה, ואמר שהאיש אשר זה לו, יצא הפסדו, במה שהוא קשה לרצות, בסבת שכרו, כי רב הוא, במה שהוא קשה לכעוס, כי במה שהוא קשה לכעוס ימנע מביא לכלל כעס, ואף כשיבוא לכלל כעס, הנה יהיה זה לסבה חזקה, ובכך אף שיהיה קשה לרצות אחר כך, יהיה לו טעם וסבה בצד מה.

האם כעס הוא תמיד רע? קהלת חושב שלא דווקא ראו קהלת פרק ז פסוק ג.

7. קהלת רבה פרשה ז

[ג] טוב כעס משחוק, אמר שלמה אילו כעס אבא על אדוניה קמעא, טוב היה לו משחוק ששחקה עליו מדת הדין, למה כי ברוע פנים ייטב לב, אלו הרע לו פנים הביאו למוטב, אלא (מ"א = מלכים א' = א) ולא עצבו אביו מימיו, וכן אמנון, טוב היה לו אם כעס דוד אבא על אמנון קמעא, משחוק ששחקה עליו מדת הדין, ולמה כי ברוע פנים ייטב לב אלא (ש"ב = שמואל ב' = י"ג) כי אמנון לבדו מת, ד"א טוב כעס משחוק טוב היה אילו כעס הקב"ה על דור המבול, משחוק ששחקה עליהם מדת הדין שנאמר (איוב כ"א) זרעם נכון לפניהם, ד"א טוב כעס משחוק, טוב שהיה הקב"ה כועס על הסדומים, משחוק ששחקה עליהם מדת הדין שנא' (שם / איוב כ"א) בתייהם שלום מפחד וגו'.

- מה המניע לכיבוש הכעס במקרים הבאים? מדוע כעס עדיף?

הכעס פוגע גם בכועס עצמו. נסו להסביר מבחינה פסיכולוגית את שקרה למשה

8. רש"י במדבר לא פסוק כא

ד"ה ויאמר אלעזר הכהן: לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. וכן אתה מוצא בשמיני למלואים שנאמר (ויקרא י') ויקצוף (משה) על אלעזר ועל איתמר בא לכלל כעס בא לכלל טעות. וכן (במדבר כ') בשמעו נא המורים ויך את הסלע, ע"י הכעס טעה.

עוד מקורות

9. תלמוד נדרים כב עמוד ב – צילום מצורף.

10. תענית ד עמוד א 'ואמר רבא...כעס מליבך וגו' - בספריה